

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

52. An Christiani Infidelium servi possint licitè absequium præstare
Dominis, quando intrant in Templum Idolorum? Et an ancilla Christiana à
Paganis capta possit genua flectere via cum Domina in ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

RESOL. L.

An serui, & famuli possint licite obedire Dominis si præcipiant, ne audiant Missam, vel laborem in diebus festis? Ex part. 7. tract. 7. Ref. 53. alias 52.

1. **A**D hoc dubium respondet Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 7. q. 1. ubi sic ait. Quæres an serui semper à præcepto excipiantur, quum iussu domini aliquid obire, & exequi compelluntur? Respondeo, conuenire inter omnes legitimam eis inesse peccati excusationem, si sibi probabiliter, & grauius nocerent domino non obtemperantes, vt alio loco superius admonui.

Superius in Ref. not. seq. & Vlt. huius

* Quoad hoc lege doctrinam Ref. seq.

2. Rursum certi iuris est, eos debere Missam audire, si ob Ecclesiæ contemptum omittere domini iuberent. Verum id dubia quæstionem est, * An quando Domini imperant famulis aliud facere, iustam peccati excusationem habeant, si iussa Domini faciant, tamen si nullum aliud detrimentum sibi probabiliter timerent præter duritiam reprobationem, vel iram? Autem quidam generatim eos liberos esse culpam si rem diuinam omittant, vt dominis obediant, omni etiam metu mali subiato. Verum si eis obiciatur, magis esse Deo, & Ecclesiæ parendum, quam hominibus. Dicunt id locum habere, cum domini præcipiunt aliquid, quod esset contrarium Dei, & Ecclesiæ mandatis: at dum Ecclesiæ præcipit rem diuinam audiri, vult solum vt serui, vel famuli audiant, cum iussu dominorum aliud præstare non coguntur: quare serui iustam hac in re excusationem obtinent, domini non item qui quidem non raro in hac parte peccant: tum quòd nihil sua interesse putant quòd serui & famuli audiant rem diuinam, necne, salutem illorum spirituales negligentes, tum sap. numero leuia aliqua præcipiunt eo tempore quo res diuina audiri debet, cui nimirum incommodo, si vellent domini facile posset occurrere. Ita Azorius, qui citat Syluestr. Rosellam, & alios.

* Sup. hoc supra in tr. 5. lege doctrinam §. 1. Ref. 46.

3. Non desunt tamen Doctores excusantes seruos à peccato propter solam reprehensionem domini absque alio timore grauis damni: & idè Machadus to. 2. lib. 6. p. 7. tract. 11. docum. 4. n. 3. sic ait: Es pues quæstion, y grauamente controuersa entre los Doctores, si quando el criado no teme que su señor le desprecie, ni se le quede con su salario, sino solamente que lo reprehenda a speramente, si en tal caso deue no obedecerle, y padecer antes essa incomodidad, que dexar de cumplir con el precepto. Probabile opinio es, que es obligada à padecer essa pequeña incomodidad antes, que dexar de cumplir con la obligacion del precepto: porque parece, que no auendo incomodidad notable, es muy iusto, que primero obedescamos à Dios que à los hombres. Si bien la mas probable es, que aunque no concorra causa iusta de miedo, ne de incomodidad alguna en el criado, solamente por evitar la vna, y condicion rigurosa de señor, se escusa de la obligacion del precepto, quando se lo manda: enyo será el pecado, y correrá por su cuenta, si iniustamente, y sin causa le mandare, o ocupar en el tiempo que deue el criado oyr Missa. Fundantse los Doctores desta opinion, en que juzgan, que quando la Iglesia, obliga o manda à los criados que oyan Missa, no trabajen los dias de Fiestas, &c. Se entienda de baxo de condicion, si sus señores no les mandaren lo contrario, o lo impedieren con acciones incompatibles. Ita ille.

4. Sed vt v. rum fatear existimo cum Trullench. tom. 1. lib. 3. c. 1. dub. 9. n. 9. solam duritiam reprehensionem Domini absque graui damno, modo ex-

plicato, non exulare famulum; quilibet enim tenetur præcepta adimplere per se loquendo, quoties ea potest adimplere, absque graui incommodo.

RESOL. LI.

Serui, in quibus non teneantur obedire Dominis? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 49. alias 48.

§. 1. **R**espondeo certum esse non teneri, nec posse obedire in iis, quæ per se mala sunt, vt quæ sunt contra ius naturale, vel ius gentium, & in aliis contra ius diuinum præceptis. In iis vero quæ Ecclesiæ & legibus ciuiliū Principum sunt contraria, considerandum est, an actus obliget Ecclesiæ, vel Principis præceptum, quàm domini: & tunc etiam magis potius Ecclesiæ, quàm domino parendum est: Quod si Principis præceptum, vel Ecclesiæ non ita actus obliget, vt velit anteponi præcepto domini, tunc potius seruis tuta conscientia parere domino, quàm in tali casu non obligat Ecclesiæ, vel Principis præceptum, vt in multis exemplis expressum est: agentes de præceptis Ecclesiæ. Denique si res sit indifferens nec bona, nec mala ex se, obediendum est domino: & a fortiori multò magis, quando essent opera bona, & conformia legibus. Et ita tenet Azorius tom. 1. lib. 3. c. 1. §. 8. n. 10. Filiuc tom. 2. tract. 28. par. 2. cap. 3. n. 4. & Trullench. in Decal. tom. 1. lib. 4. c. 1. dub. 5. n. 4.

2. Non deseraim tamen hic adnotare Machadum tom. 1. lib. 6. par. 7. tract. 13. docum. 1. n. 2. Sic asserere. Digo pues, que aunque por expressa ordenança de los sagrados Canones consta, que por ninguna causa, ni respeto se deue hazer accion alguna que de suyo, y ab intrinseco sea mala, aunque por el temor se pierda la vida, honra, y hazienda; porque la misma razon natural dicta, que todas essas causas se han de temer menos, que la muerte del alma, que se causa por el pecado. Con todo esso vna glosa, que aprueba la ley dixere, que el esclauo, que comiere algun delito por mandado de su señor, y apremiado con temor de perder la vida, no pecca. I oues Iuristas Classicos desprecian, que el esclauo, que por mandato de su señor cumplido con este justo temor matò a la muger de su señor, de quien sospechaba, que le hazia ofensa, no cometio pecado en el fuero interior, ni en el exterior, mercede pena por auerla muerta. Ita ille. Sed circa hæc magnam habeo difficultatem, & in his standum est Theologis, & nõ Iuristis, & quod est iuridicorum opinionem profus & merito refellunt Theologi.

RESOL. LII.

An Christiani Infidelium serui possint licite aliquum prestare Dominis, quando inuuant in Templum Idolorum?

Et an ancilla Christiana à pagani captiua possit genuflectere, vna cum Domina in Templo Idolorum genua flectente, & sese prosternente? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 56. alias 55.

§. 1. **D**ifficultas est an seruo Christiano apud Paganos captiuo liceat in eorum templis genuflectere, obsequium, & officium suo domino genua summittenti debitum præstare, quo cum incuruatum sustentet: Nam ex vno capite id non esse licitum videtur, quoniam Nahaman opera, & ministerio Elisei curatus à lepra, ardens pestulauit ab eo, vt Deum suum precaretur: Quòd, inquit mihi ignoscet, si adorauerim in templo Remmon, domino meo adorante. Ex altero capite id videtur licitum esse si-

ere, quia in eo seruis tam huiusmodi suo officio & munere fungitur. Respondeo, ius esse seruo, id facere, nam dummodo seruis nullum cultum Idolo tribuat, tunc potest suo domino inferuire, id enim officij præstare solet domino suo, tum in templis, tum extra templum: quemadmodum etiam Christiana ancilla à Paganis capta, & caudam vestis dominæ suæ gestare solita, tuta conscientia genuit, cum cum domina in templo Idolorum genua flectente, & sese prosternente, quia id quoque facere ubique consuevit. Quare igitur, inquit, si id est licitum facere, petiuit Nahaman ut ipsi Deus ignosceret? Respondeo dubium fuisse Nahaman, utrum iure posset id obsequij genus domino suo Idoli cultori præstare, immo fortassis veretur, ne id graue peccatum esset; & proinde impensè postulauit, ut Elisæ precibus id iuris sibi à domino concederetur. Elisæus autem nequaquam soluit legem diuinam, neque enim poterat in eo, quod est per se, & intrinsecè malum, legem aliquam soluere, & excipere, sed concessit ei rem sua natura indifferentem, quam tamen ipse anceps animi, tanquam bona mente præditus putabat, aut etiam veretur esse interdictam, Deoque proinde odiosam, ac detestabilem: quod Abulenſis, & Lyanus prudenter obseruauerunt.

2. Et idè ego puto non peccare seruum Christianum in partibus Infidelium, qui præstat obsequium domino suo sustentando eius brachium, etiam cum genua flectit, vel seruam, quæ gestat caudam dominæ suæ, & vna cum illa genua flectit. Ratio est, quia etiam extra Tempia idem obsequium præstant: quod autem idem faciunt in templo, id se habet per accidens. Et hanc nostram sententiam docet Trullench in Decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 7. num. 32. Azorius tom. 1. lib. 8. cap. 27. quæst. 7. quibus etiam adde Thomam à Iesu de procuranda salute omnium gentium lib. 5. part. 2. dub. 6.

RESOL. LIII.

An serui teneantur defendere vitam Dominorum cum periculo vitæ? Ex p. 7. tr. 7. Ref. 50. alias 49.

§. 1. **A**ffirmatiuè respondet Machadus de Perſ. Confess. tom. 2. lib. 6. part. 7. tractat. 13. docum. 1. num. 1. ubi sic ait: *Se ha de aduertir, que se- gun expresslymente disponen vnas leyes del Derecho comun, i Real, si algun esclauo teniendo noticia, que contra su señor, ò su muger, ò hijos se intentaua alguna afechança, ò traicion, ò cosa semejante no solamente para quitarles la vida, sino tambien para hazerles algun agrauio de heridas, &c. ò si peleando alguno de sus señores corria peligro su vida; si el esclauo no fusio à la defenſa, manifestandoles la traicion, que contra ellos se traguaua, ò no les defendio su vida con su propia persona, disponen como digno, que incurra en pena de muerte; i esto aunque al esclauo le huiesse de constar la vida el defenderlos, sin que lo escuse el auer dado voz, i pedido socorro, quando por su persona pudo ayudarlos, ò defenderlos.* Ita ille.

2. Sed putat Molina tom. 4. tract. 3. disp. 13. memb. 5. n. 8. dictas leges nimis rigidas esse, nec obligare seruos ad defensionem vitæ domini cum periculo suæ vitæ. At Trullench tom. 1. lib. 4. c. 1. dub. 5. n. 2. primæ sententiæ adhæret: nam docet mancipia teneri cum periculo vitæ defendere dominos à malis imminentibus, quando non temerè se ingerunt in pericula: quod etiam docet Filiucius tom. 2. tract. 28. part. 2. cap. 3. n. 46.

Tom. VII.

RESOL. LIV.

An serui validè possint emittere vota? Ex p. 7. tract. 7. Ref. 5.

§. 1. **R**espondeo, quod seruis nullum votum reale potest emittere validè: nam quicquid seruis habet, domini est, siue ad personam, siue ad opus, siue ad res pertineat: vnde, nec potest emittere vota personalia, si ex toto, vel ex parte debitum domino obsequium perturbant, ut vouere Religionem, peregrinationem, à pera ieiunia, ea verò quæ non perturbant potest validè vouere ut orationes, castitatem, &c. Vide D. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 8. Syl. verb. votum 3. q. 3. Et ita docet etiam Villalobos in summa tom. 2. tract. 34. dist. 6. n. 2. & alij communiter.

RESOL. LV.

An valeat votum seruorum collatum ad tempus libertatis?

Et an prædictum votum possit irritari à Dominis?

Et an valeant contractus seruorum collati ad tempus libertatis?

Et omnia supra dicta exponuntur etiam pro votis vxoris, & impuberum collatis ad tempus libertatis, & pubertatis. Ex p. 7. tr. 7. Ref. 26.

§. 1. **P**rima opinio docet valida esse prædicta vota seruorum collata in tempus libertatis, & obligare secuta postea prædicta libertate, & non posse irritari à dominis, nisi pro tempore, quo dominis fuerint subiecti, v. g. si pro tempore vitæ suæ serui vouerint aliquid faciendum, siue libertatem consequantur, siue non consequantur, non poterunt ipsi dominis irritare talia vota, nisi pro tempore, quo serui illis fuerint subiecti, non verò pro eo tempore, quo libertatem consecuti fuerint. Hanc docent Lessius tom. 1. de inst. lib. 2. cap. 40. dub. 10. n. 82. Azorius tom. 1. lib. 1. cap. 17. quæst. 9. Suarez tom. 2. de Relig. lib. 6. cap. 3. num. 2. & 3. cum aliis quos citant. Fundamentum est, quia nihil ad dominos pertinent vota seruorum emissa in tempus libertatis; quid enim ad illos attinet, quid postea serui sint acturi, profecto nihil; & quia hæc vota simpliciter sunt conditionata, quare non incipiunt obligare seruos, nisi post purificatam, impletamque conditionem aſſecutæ libertatis. Tandem, quia non est eadem ratio de voto professionis viri non consentiente vxore, atque de voto seruorum collato in tempus libertatis non consentientibus dominis, quia votum viri idè non obligat post mortem vxoris, quia vir id non vouit, nec mens illius erat, vt si nunc impediretur propter matrimonium, teneretur ingredi vxore mortua, neque dici potest teneri illum ratione professionis factæ, quia hæc ipso iure fuit inualida, vxore nolente, nemo enim potest donare quod est alterius; corpus autem viri erat vxoris, vnde etiam vir ratione professionis non tenetur seruare perpetuam, & obedientiam, quia hæc non habent locum nisi in Religione, & quia ille non habet Prælatum. Ad castitatem tamen tenetur ex interpretatione iuris, quia hæc vouere poterat inuita vxore, vnde viuente vxore, non potest petere debitum, tenetur tamen reddere, & mortua vxore non potest aliam ducere, vt docet Lessius tom. 1. de inst. lib. 2. cap. 40. dub. 10. num. 82.

2. Secunda opinio docet votum collatum in tempus libertatis, obligare quidem seruos, sed posse irritari à dominis. Hanc docet Syl. verb. votum. 4. volum. 4.

Pp 4 quæst. 2.

Sup. conten-
tis in hac
Ref. in hoc
Ref. lego do-
ctinam Ref.
primæ post
leg. pro irri-
tatione t. hui
votorum.

Sup. conten-
tis in hac
Ref. in tom.
8 tr. 4 in Ref.
sol. 44. & 45.
& pro parte
hic infra in
Ref. seq. cur-
sim in prin-
cipio, & cum
Villalobos
in fine.